

PTS. NGUYỄN VĂN HOAN

*Hướng dẫn*  
**KỸ THUẬT THÂM CANH**  
**CÁC GIỐNG LÚA CHUYÊN MÙA**  
**CHẤT LƯỢNG CAO**



NHÀ  
XUẤT BẢN  
NÔNG  
NGHIỆP

PTS. NGUYỄN VĂN HOAN

11726

# *Hướng dẫn*

## KỸ THUẬT THÂM CANH CÁC GIỐNG LÚA CHUYÊN MÙA CHẤT LƯỢNG CAO

(Tái bản lần thứ nhất)

NHÀ XUẤT BẢN NÔNG NGHIỆP  
HÀ NỘI 2000

## LỜI NÓI ĐẦU

Trong hệ thống các cây trồng Nông nghiệp ở nước ta cây lúa luôn giữ vị trí trọng yếu. Ngày nay khi mà lúa gạo đã có đủ cho nhu cầu trong nước và có dư để xuất khẩu thì vị trí của các giống lúa chất lượng cao ngày càng quan trọng. Nhóm giống lúa chuyên mùa chẳng những chỉ có chất lượng cao mà còn là nhóm giống thơm đặc sản. Các giống lúa thơm đặc sản nổi tiếng trong suốt bề dày lịch sử trồng lúa của nước ta như: Tám xoan, Di hương, Gié thơm, Nàng hương, Nàng thơm... đều là các giống lúa chuyên mùa (chỉ gieo cấy được trong vụ mùa).

Nhu cầu sử dụng các giống lúa chất lượng cao, các giống lúa đặc sản ngày một gia tăng, trong khi hầu hết các giống lúa đặc sản đang trong tình trạng bị thoái hoá, chất lượng gieo trồng thấp, kỹ thuật canh tác chưa phù hợp nên sản phẩm chưa đạt yêu cầu chất lượng như mong muốn. Vì vậy cuốn sách: **"Hướng dẫn kỹ thuật thâm canh các giống lúa chuyên mùa chất lượng cao"** được biên soạn nhằm đáp ứng một phần đòi hỏi của nông dân, phục vụ rộng rãi các các bộ kỹ thuật làm công tác giống lúa và sản

xuất lúa, các cán bộ khuyến nông trong cả nước. Trong quá trình biên soạn tác giả đã được sự phối hợp chặt chẽ của các cơ quan nghiên cứu, chỉ đạo sản xuất và các chương trình phát triển nông thôn. Ngoài các khâu kỹ thuật thâm canh thường thấy cuốn sách còn dành một phần rất cơ bản để trình bày công tác phục tráng và duy trì giống, khâu then chốt để luôn có lô hạt giống với chất lượng gieo trồng cao, tiền đề cho việc áp dụng có hiệu quả các biện pháp kỹ thuật thâm canh khác.

Do tính chất phức tạp của sản xuất nông nghiệp và sự đa dạng trong trao đổi, xử lý thông tin nên chắc chắn sách còn nhiều khiếm khuyết. Rất mong bạn đọc lượng thứ và góp ý sửa chữa.

Tác giả xin chân thành cảm ơn Nhà xuất bản Nông nghiệp, các cơ quan hữu quan và bạn bè gần xa đã động viên giúp đỡ và tạo điều kiện thuận lợi để cuốn sách ra mắt bạn đọc.

**Tác giả**

# KỸ THUẬT THÂM CANH CÁC GIỐNG LÚA CHUYÊN MÙA CHẤT LƯỢNG CAO

## 1. ĐẶC ĐIỂM CHUNG CỦA CÁC GIỐNG LÚA CHUYÊN MÙA

Trong lịch sử trồng lúa của nước ta các giống lúa chỉ gieo cấy ở vụ mùa giữ một vị trí trọng yếu trong nền canh tác và văn minh lúa nước. Các giống lúa chuyên mùa nhờ sử dụng nước mưa tự nhiên nên không chỉ được gieo cấy ở Đồng bằng mà còn được gieo cấy ở cả Trung du và Miền núi trên các ruộng bậc thang, trong các thung lũng, ven các sông suối đặc biệt là vùng Trung du và Miền núi phía Bắc nước ta. Ngày nay, nhờ các tiến bộ kỹ thuật về giống mà rất nhiều giống lúa mới được đưa vào sản xuất, tuy nhiên do tính đặc thù của các giống lúa chuyên mùa được sử dụng trong sản xuất nên vụ mùa ở miền Bắc Việt Nam vẫn là vụ gieo cấy với diện tích lớn nhất trong năm. Như vậy, các giống lúa chuyên mùa có một vị trí trọng yếu trong nền canh tác lúa nước ở miền Bắc nước ta. Vị trí này càng quan trọng hơn khi trong nhóm giống lúa kể trên có rất nhiều giống chất lượng hảo hạng thuộc hàng đặc sản. Ta xét qua xem các giống lúa chuyên mùa có những đặc điểm gì.

### 1.1. Các giống lúa chuyên mùa phản ứng với ánh sáng ngày ngắn

Đặc điểm nổi bật nhất và riêng biệt nhất ở nhóm giống lúa chuyên mùa là tính phản ứng với ánh sáng ngày ngắn.

Các giống lúa ở nhóm chuyên mùa chỉ phân hoá đồng khi mà độ dài chiếu sáng trong ngày xuống dưới 12 giờ 30 phút. Qua kết quả quan sát nhiều năm, nông dân Bắc bộ đã tổng kết tính đặc thù của nhóm lúa mùa và nhóm lúa chiêm trong câu "*chiêm cày cơi, mùa đợi nhau*". "*Mùa đợi nhau*" hay cụ thể hơn là cây sớm hay cây muộn thì các giống lúa chuyên mùa cũng phải đợi đến thời kỳ "*Ngày tháng mười chưa cười đã tối*" mới trở bông.

Các nhà khoa học đã bố trí thí nghiệm với giống Tám xoan. Gieo mạ 30 ngày tuổi và cứ 15 ngày thì cấy một thời vụ. Thời vụ đầu cấy vào ngày 15 tháng 2 và thời vụ cuối cấy vào 15 tháng tám. Kết quả là ở tất cả thời vụ cấy, giống lúa Tám xoan đều trở bông đồng loạt 14 - 18 tháng 10.

Từ thí nghiệm trên cho ta kết luận: Nếu cấy các giống lúa chuyên mùa vào vụ xuân thì kết thúc vụ xuân cây lúa vẫn chưa trở, lúa rơi vào tình trạng "Trẻ mãi không già", buộc phải phá đi gây thất thu hoàn toàn. Như vậy tuyệt đối không gieo cấy các giống lúa chuyên mùa vào vụ xuân.

Căn cứ vào mức phản ứng với số giờ chiếu sáng trong ngày mà người ta chia các giống lúa chuyên mùa thành 3 nhóm:

- **Nhóm 1:** Gồm các giống phản ứng nhẹ với ánh sáng ngày ngắn. Ở nhóm giống này nếu đã sinh trưởng đủ số lá tối thiểu thì cây lúa có thể phân hoá đồng khi số giờ chiếu sáng trong ngày đạt tới mức 12 giờ 30 phút. Như vậy nhóm giống này có thể phân hoá đồng xung quanh tiết Bạch lộ (8/9) và trở vào khoảng

3 - 5 ngày sau tiết thu phân. Thuộc nhóm giống này có các giống: Tám Bằng Phú Thọ, Tám Đen Hải Phòng, Bạc ưu 64, M90...

- **Nhóm 2:** Gồm các giống phản ứng chặt với ánh sáng ngày ngắn.

Các giống lúa ở nhóm phản ứng chặt với ánh sáng ngày ngắn chỉ phân hoá đòng khi số giờ chiếu sáng trong ngày xung quanh 12 giờ 10 phút. Nếu cây lúa đã sinh trưởng đủ số lá thì cũng phải một tuần sau tiết Bạch lộ (sau 15/9) mới phân hoá đòng và trở bông vào những ngày đầu tháng 10, tức xung quanh tiết hàn lộ.

Thuộc nhóm giống này có các giống rất quen thuộc với nhân dân vùng Đồng bằng và Trung du Bắc bộ như: Bao thai lùn, Mộc tuyền, Nếp cái hoa vàng, Nếp Bắc, Dự hương, Gié thơm...

- **Nhóm 3:** Gồm các giống phản ứng rất chặt với ánh sáng ngày ngắn.

Các giống lúa ở nhóm 3 chỉ phân hoá đòng khi số giờ chiếu sáng trong ngày xuống dưới 12 giờ. Sau tiết thu phân (23/9) dù cho cây lúa có sinh trưởng đủ số lá thì cũng phải 20 - 22 ngày sau khi phân hoá đòng chúng mới trở bông, tức xung quanh 15 - 18 tháng 10.

Do trở muộn, nhiều năm gặp gió mùa đông bắc nên gây ra đổ ngã, tỷ lệ lép cao, thậm chí chỉ có 8 phần 10 số hạt có thể chín được, khi đó buộc phải thu hoạch vì đã vào đông. Thuộc nhóm này gồm các giống có

chất lượng gạo rất cao với mùi thơm đặc biệt như: Giống Tám Xuân Đài, Tám xoan Trục Thái, Tám xoan Thái Bình, giống Nàng thơm Nhà Bè, Nàng thơm Đức Hoà, giống Nàng Hương...

## **1.2. Các yếu tố cần thiết để hoàn thành chu kỳ sinh trưởng**

Đặc điểm nổi bật nhất của nhóm giống lúa chuyên mùa là tính phản ứng với ánh sáng ngày ngắn. Tuy nhiên, chỉ có điều kiện ngày ngắn thì vẫn chưa đủ để nhóm giống này hoàn thành chu kỳ sinh trưởng của chúng. Các kết quả nghiên cứu của các nhà khoa học đã rút ra kết luận là: Để nhóm giống lúa chuyên mùa hoàn thành chu kỳ sinh trưởng bình thường cần có đủ 3 yếu tố:

1/ Yếu tố ngày ngắn.

2/ Sinh trưởng đủ số lá tối thiểu.

3/ Không gặp nhiệt độ quá thấp ở giai đoạn trổ - chín.

Trong điều kiện miền ở Bắc, miền Trung và miền Nam nước ta, yếu tố ngày ngắn được thoả mãn trong khoảng thời gian 23 tháng 9 đến 21 tháng 3 năm sau.

Số lá tối thiểu mà các giống cần có để cho năng suất bình thường là 14 - 15 lá. Nếu gieo cấy trong điều kiện ngày ngắn thì các giống lúa chuyên mùa có thể trổ khi sinh trưởng được 11 - 12 lá xong ở điều kiện này cây lúa thấp bé, bông bé, ít hạt, năng suất quá thấp không đạt yêu cầu. Vì lý do này mà trong



kỹ thuật thâm canh các giống lúa chuyên mùa cần bố trí thời vụ sao cho chúng sinh trưởng được 15 lá, trong đó có 7,5 - 8,5 lá ở thời kỳ mạ. Chúng ta sẽ bàn kỹ vấn đề này ở mục "Kỹ thuật thâm canh".

Nếu có đủ 2 yếu tố: Ngày ngắn và số lá tối thiểu thì các giống lúa chuyên mùa sẽ phân hoá đồng đều chuyển sang giai đoạn cuối: Giai đoạn trổ - chín. Trong điều kiện các tỉnh phía Bắc (từ Quảng Bình trở ra), giai đoạn ngày ngắn đồng thời cũng là giai đoạn hoạt động mạnh của gió mùa đông bắc gây ra rét, nhiệt độ không khí thấp. Nếu giai đoạn trổ - chín gặp nhiệt độ quá thấp (dưới 15°C) thì các giống lúa chuyên mùa rất khó trổ hoặc không trổ bông được. Sau khi trổ xong gặp nhiệt độ thấp kéo dài (rét kéo dài) thì hạt lúa không vào chắc được dẫn đến lép, lửng không có thu hoạch, như vậy cây lúa cũng không hoàn thành được chu kỳ sinh trưởng bình thường.

Ở các tỉnh phía Nam, điều kiện ngày ngắn đến muộn hơn 30 ngày so với vùng Đồng bằng - Trung du Bắc bộ và rơi vào thời kỳ khô hạn, tuy vậy không có nhiệt độ thấp ở giai đoạn trổ - chín. Để các giống lúa chuyên mùa các tỉnh phía Nam đạt năng suất cao cần hết sức chú ý cung cấp đủ nước ở giai đoạn cuối, đồng thời vẫn đảm bảo điều kiện để các giống đạt số lá cần thiết và vẫn sung sức bước vào phân hoá hoa (xung quanh 23 - 25 tháng 10) và trổ bông (13 - 15 tháng 11).

Nắm vững những đặc điểm riêng biệt của nhóm giống lúa chuyên mùa và điều kiện khí hậu thời tiết đặc thù ở giai đoạn cuối vụ để chúng ta chủ động điều tiết các khâu kỹ thuật tác động nhằm tạo cho cây lúa chuyên mùa những yếu tố tốt nhất - Tiền đề để có năng suất cao.

## 2. CÁC GIỐNG LÚA CHUYÊN MÙA

### 2.1. Các giống lúa thường

Các giống lúa thường được kể đến là các giống có chất lượng gạo tốt nhưng không có hương thơm đặc biệt. Số giống này được trồng chủ yếu ở các tỉnh phía Bắc.

#### \* *Giống Mộc tuyền lùn:*

Là dạng hình thấp cây được chọn lọc từ giống Mộc tuyền cao cây di thực từ Trung Quốc vào nước ta.

Mộc tuyền lùn hiện vẫn được trồng rất phổ biến tại vùng đất chua mặn ven biển các tỉnh Hải Phòng, Quảng Ninh, Nam Định, Hà Nam. Mộc tuyền cũng là giống chủ lực để sử dụng cho cây tái giá trong những năm bị ngập, vụ gieo cấy chính bị lụt phá hỏng.

• Thời gian sinh trưởng: Theo cách gieo cấy truyền thống thì Mộc tuyền có thời gian sinh trưởng từ 158 - 160 ngày với lịch gieo cấy như sau:

- Gieo mạ 5/6
- Cấy 10/7